Българските и румънските земеделски стопани за ПРСР – сравнителен анализ

Боряна Салимова, Тодор Тодоров

BULGARIAN AND ROMANIAN FARMERS RDP - COMPARATIVE ANALYSIS: *Program for cross-border cooperation (CBC) Romania-Bulgaria 2007-2013, which was developed under Objective 3 - "European Territorial Cooperation" of the cohesion policy of the EU, is the first in which both countries participate as equal partners during the entire cycle of development and implementation of the program. The program aims to support all stakeholders to achieve better accessibility, socio-economic development and environmental protection.*

Key words: *Programme for Rural Development, AXIS 1, Measures 112, 121, 141*

ВЪВЕДЕНИЕ

Програмата за Транс Гранично Сътрудничество (ТГС) България-Румъния 2007-2013 г., която е разработена в рамките на Цел 3 – "Европейско териториално сътрудничество" на политиката на сближаване на ЕС, е първата програма, в която двете страни участват като равноправни партньори по време на целия цикъл на разработване и изпълнение на програмата. Програмата има за цел да подпомогне стремежа на всички заинтересовани страни към постигането на по-добра достъпност, социално-икономическо развитие и опазване на околната среда.

България и Румъния са на прага на един нов етап в трансграничното сътрудничество, в който трябва да бъдат установени характерните черти на добрият мениджмънт, както при управлението на програмата, така и при управлението на проектите, а те са : икономичност, ефикасност, ефективност и прозрачност.

Устойчивото развитие на Дунавското крайбрежие не може да бъде успешно, ако то не се прехвърли и на другия бряг на реката. Ако досега Дунав е играл ролята на граница, то сега реката е интеграционна ос. Допълнителна възможност за реализиране на уникалните местни ресурси и за прилагане на комплексен подход за развитие е **трансграничното сътрудничество.**

За България и Румъния много важен етап в развитието на трансграничното сътрудничество е Програмата за Развитие на Селските Райони (ПРПС) 2007 2013 г.

Мерките, заложени в ПРСР по приоритетна ОС 1 „Подобряване на конкурентноспособността на земеделския и горския сектори", по които анкетираните са бенефициенти са: мярка 112 „Създаване на стопанства на млади фермери"; мярка 121 „Модернизиране на земеделските стопанства"; мярка 141 „Подпомагане на полупазарни стопанства в процес на преструктуриране". Някои бенефициенти са по мярка 214 „Агроекологични плащания" или желаят да кандидатстват по мярка 313 „Насърчаване на туристическите дейности"

ИЗЛОЖЕНИЕ

1. Сравнение на характеристики на бенефициентите от България и Румъния

Анкетното проучване е проведено чрез земеделските служби в областите по поречието на р. Дунав като участието в анкетирането е по желание на земеделските стопани както в България, така и в Румъния. Разпределението на анкетираните по пол е показано в табл. 1.

Таблица 1. Разпределение на анкетираните по пол (брой и относителен дял)

Frequency Table for Pol - България

Class	Value	Frequency	Relative Frequency
1	Мъже	39	0,6393
2	Жени	22	0,3607

Frequency Table for Pol - Румъния

Class	Value	Frequency	Relative Frequency
1	Мъже	8	0,6154
2	Жени	5	0,3846

От таблицата се вижда, че относителните дялове на мъжете и жените, участвали в анкетното проучване са много близки.

Възрастта на участниците в анкетата не е сравнявана, тъй като румънските бенефициенти не са посочили възраст.

Разпределението на бенефициентите по образование е показано в табл. 2.

Таблица 2. Разпределение на анкетираните по образование (брой и относителни дялове)

Frequency Table for Obraz - България

Class	Value	Frequency	Relative Frequency
1	Основно	5	0,0820
2	Средно	39	0,6393
3	Полувисше	5	0,0820
4	Висше-бакалавър	7	0,1148
5	Висше-магистър	5	0,0820

Frequency Table for Obraz - Румъния

Class	Value	Frequency	Relative Frequency
1	Основно	1	0,0769
2	Средно	7	0,5385
3	Полувисше	1	0,0769
4	Висше-бакалавър	3	0,2308
5	Висше-магистър	1	0,0769

Има малка разлика в относителните дялове за средно образование 63,93 % в България и 53,85 % в Румъния и при висше-бакалавър – 11,48 % в България и 23,08 % в Румъния. За останалите видове образование относителните дялове са много близки.

Разпределение на бенефициентите по мярката, по която са кандидатствали и са получили средства е показано в табл. 3.

Таблица 3. Разпределение на акетираните по мерките, по които са бенефициенти

Frequency Table for M1- България

Class	Value	Frequency	Relative Frequency
1	112	19	0,3519
2	121	18	0,3333
3	141	16	0,2963
4	311	1	0,0185

Frequency Table for M1 - Румъния

Class	Value	Frequency	Relative Frequency
1	121	6	0,4615
2	141	7	0,5385

От тази таблица се вижда, че румънските бенефициенти са кандидатствали само по мерките, които са свързани с „Модернизиране на земеделските стопанства" и „Подпомагане на полупазарни стопанства в процес на преструктуриране". Това може би се дължи на това, че по-голямата част от тях са представители на „Комуни". В България почти с еднакъв дял са „Създаване на стопанства на млади фермери", „Модернизиране на земеделските стопанства" и „Подпомагане на полупазарни стопанства в процес на преструктуриране".

2. Отговори на въпросите

А) За коя от посочените дейности сте кандидатствали: 1- прозиводство на зърно и маслодайни растения; 2-производство на фуражи; 3-трайни насаждения: орехи, лешници, лозя; 4-зеленчукопроизводство; 5-отглеждане на крави; 6-отглеждане на овце; 7-отглеждане на овце; 8-отглеждане на пчели; 9-отглеждане на овощни градини; 10-други.

Разпределението по развиваните дейности са посочени в табл. 4.

Таблица 4. Разпределение по дейности (брой и относителни дялове)

Frequency Table for Dej1 - България

			Relative
Class	*Value*	*Frequency*	*Frequency*
1	1	18	0,2951
2	2	4	0,0656
3	3	10	0,1639
4	4	8	0,1311
5	5	2	0,0328
6	6	1	0,0164
7	7	1	0,0164
8	8	4	0,0656
9	9	4	0,0656
10	10	9	0,1475

Frequency Table for Dej1 - Румъния

			Relative
Class	*Value*	*Frequency*	*Frequency*
1	1	1	0,0769
2	4	7	0,5385
3	8	1	0,0769
4	9	2	0,1538
5	10	2	0,1538

От таблицата се вижда, че българските бенефициенти са кандидатствали за всички дейности, посочени в анкетата, докато румънските – само за половината. Повече от 50 % румънците са кандидатствали за зеленчукопроизводство и само 7,69 % за производство на зърнено-житни култури, докато при българските бенефициенти най-голям е делът на производството на зърнено-житни култури, следвани от трайните насаждения (орехи, лешници, лозя).

Б) Кои са основните пречки по време на кандидатстването: 1-голяма бюрократичност; 2-забавяне финансирането по проекта; 3-непропорционално разпределение на икономическите единици в наредба № 9; 4-други.

Разпределението е показано в таблица 5.

Таблица 5. Разпределение на отговорите на въпроса по брой и относителен дял[71]

Frequency Table for v10 - България

			Relative
Class	*Value*	*Frequency*	*Frequency*
1	1	40	0,6557
2	2	20	0,3279
3	3	9	0,1475
4	4	3	0,0492

Frequency Table for v10 - Румъния

			Relative
Class	*Value*	*Frequency*	*Frequency*
1	1	11	0,8462
2	2	7	0,1538

Както българите, така и румънците, на първо място като пречка за кандидатстването по мерките от ПРСР посочват голямата бюрократичност; на второ място е забавянето на финансирането на проектите.

[71] Сумата от относителните дялове е по-голяма от 1, тъй като някои анкетирани са посочили повече от един отговор

В) Считате ли, че е необходимо обучение за поддържане на съществуващи умения или за придобиване на нови знания и умения: 1 - за подобряване на уменията за допълващите дейности в земеделското стопанство; 2 - за стартиране на нови земеделскии допълващи дейности в стопанството; 3 - за компютърна грамотност; 4 - за мениджмънт в земеделското стопанство - планиране на дейността, организиране и др.; 5 - други.

Разпределението[72] на отговорите е показано в табл. 8 и табл.9.

Таблица 6. Разпределение на отговорите на въпроса по брой и относителен дял

Frequency Table for v11 - България

Class	Value	Frequency	Relative Frequency
1	1	25	0,4032
2	2	24	0,3871
3	3	6	0,0968
4	4	19	0,3064
5	5	3	0,0484

Frequency Table for v11 - Румъния

Class	Value	Frequency	Relative Frequency
1	2	8	0,6154
2	3	4	0,3077
3	4	1	0,0769

При българите най-голям е делът за обучение за подобряване на уменията за допълващи дейности; на второ място е искането за обучение за стартиране на нови дейности, което е на първо място със 61,54 % при румънците. На второ място при румънците е обучението по компютърна грамотност (при българите едва около 10 %). На трето място при българите е обучението за мениджмънт в земеделското стопанство – 30,64 % (при румънците само 7,69 %).

Г) Какви са вашите изменения на годишните приходи след одобрения проект: 1-голям спад; 2-по-скоро спад; 3-без промяна; 4-по-скоро растеж; 5-голям растеж.

Разпределението на отговорите е показано в табл. 7.

Таблица 7. Разпределение на отговорите (брой и относителен дял)

Frequency Table for v12

Class	Value	Frequency	Relative Frequency
1	2	1	0,0169
2	3	23	0,3898
3	4	31	0,5254
4	5	4	0,0678

Frequency Table for v12_r

Class	Value	Frequency	Relative Frequency
1	4	11	0,8462
2	5	2	0,1538

Тази таблица показва, че изменението на доходите при румънските земеделски стопани за „по-скоро растеж" е 84,62 %, докато за българските е 52,54 %. При румънците „голям растеж" имат 15,38 %, а за българите само 6,78 %. Българите сякаш са песимисти и затова 38,98 % са посочили, че няма промяна и 1,69 %, че има спад в доходите.

Д) Бихте ли кандидатствали за следващия програмен период 2014 – 2020 година: 1-да; 2-не.

Разпределението на отговорите е посочено в табл. 8.

[72] Част от анкетираните са посочили повече от един отговор и затова сумата от относителните дялове е по-голяма от 1.

Таблица 8. Разпределение на отговорите (брой и относителен дял)

Frequency Table for v13

Class	Value	Frequency	Relative Frequency
1	1	42	0,7000
2	2	18	0,3000

Frequency Table for v13_r

Class	Value	Frequency	Relative Frequency
1	1	11	0,8462
2	2	2	0,1538

Въпреки посочените пречки, както българските, така и румънските земеделски стопани са готови да кандидатстват през новия програмен период 2014 – 2020 г. – 70 % при българите и 84,62 % при румънците.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

От получените резултати е установено, че както румънските, така и българските земеделски стопани разчитат на ПРСР, финансирана от ЕС и биха кандидатствали и през новия програмен период като само 32 % посочват мярката, по която биха кандидатствали: за българите 112 и 121, за румънците 121 и 141.

ПРЕПОРЪКИ

Управляващите органи за изпълнение на ПРСР трябва да намалят бюрократичните пречки, да се намали времето за финансиране на проектите, икономическите единици да се разпределят пропорционално, за да се стимулира участието на повече земеделски стопани до финансиране на стопанствата с пари от ЕС.

Данните са обработени с програма STATGRAPHICS [1].

ЛИТЕРАТУРА

[1] www.statgraphics.com

За контакти:

Боряна Рускова-Салимова, Докторант в Катедра “Икономика”, Русенски университет “Ангел Кънчев”, тел.: 082-888760, e-mail: bruskova@uni-ruse.bg

Доц. д-р Тодор Цанев Тодоров, Катедра “Приложна математика и статистика”, Русенски университет “Ангел Кънчев”, тел.: 082-888720, e-mail: ttodorov@uni-ruse.bg

Докладът е рецензиран.